

Vingåkers
kommun

FÖRFATTNINGSSAMLING

Flik 4.2

Vingåkers kommuns ANDTS-strategi

Vingåkers
kommun

Dokumenttyp Strategi	Dokumentnamn Vingåkers kommun ANDT- strategi	Fastställt 2019-06-19, § 69	Beslutande Kommunfullmäktige
Giltighetstid Tills vidare	Processägare Folkhälsosamordnare	Senast reviderad	Detta dokument gäller för Vingåkers kommun

Innehåll

Syfte och begränsningar	3
Koppling till Nationella, regionala och Vingåkers egna målsättningar.....	3
Nationell och regional nivå	4
Nationell och regional ANDT- strateg	5
Globala hållbarhetsmålen Agenda 2030	5
Vingåkers gemensamma värdegrund.....	6
Vingåkers Avfallsplan.....	6
Barnkonventionen och mänskliga rättigheter	6
Nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd	7
Nationellt folkhälsopolitiska mål	7
Vingåkers folkhälsopolicy	7
Regeringens strategi inom området psykisk hälsa.....	7
Nationell handlingsplan för suicidprevention	8
Vingåkers strategi för suicidpreventivt arbete.....	8
Tobacco Endgame.....	8
Vingåkers Tobakspolicy	8
Tillsammans mot brott.....	8
Lokalt samverkansavtal	9
Bruk och konsekvenser för kommunen.....	10
Målen.....	16

Syfte och begränsningar

Syftet med en lokal ANDT-strategi i Vingåker är att plocka ner den nationella och regionala strategin till lokal nivå och anpassa den till Vingåkers förutsättningar och lokala prioriteringsområden. Målområdena är samma som de nationella, med undantag för mål 6 som är borttagen i den regionala strategin eftersom den behandlar frågor på nationell nivå. I stället för det sjätte nationella målet har Vingåkers ANDTS-strategi ett mål som innefattar arbete med att förebygga spelproblematik.

Koppling till Nationella, regionala och Vingåkers egna målsättningar

Det förebyggande arbetet med ANDT på lokal nivå är kopplat till många områden och ämnen. För att hitta stöttning i arbetet med strategin presenteras här ett antal nationella, regionala och lokala strategier, mål och handlingsplaner som har direkt koppling till arbetet med ANDT och de fem målen.

Nationell och regional nivå

Nationell och regional ANDT Strategi	Agenda 2030	Barnkonventionen och mänskliga rättigheter
Nationell strategi för ett stärkt föräldrarskapsstöd	Nationellt folkhälsopolitiska mål	Regeringens strategi inom området psykisk hälsa
Nationell handlingsplan för Suicidprevention	Tobacco Endgame	Tillsammans mot brott

Lokalt

Värdegrund	Avfallsplan (nedskräpning)	Barn och ungdomsplan
Folkhälsopolicy	Suicidpreventiv strategi	Samverkansöverenskommelse
	Arbetsgivarpolitik och Tobakspolicy	

Nationell och regional ANDT- strateg

Den nationella och regionala ANDT-strategin består av 6 respektive 5 mål.

Mål 1. Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska.

Mål 2. Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska.

Mål 3. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.

Mål 4. Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

Mål 5. Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.

Mål 6. En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt (Endast med i den nationella strategin)

Globala hållbarhetsmålen Agenda 2030

Agenda 2030 består av 17 globala mål och 169 delmål.

Vingåkers kommuns ANDT strategi är kopplade till följande mål i Agenda 2030.

Mål 3, Hälsa och välbefinnande

Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande. Vi ska förebygga och behandla drogmissbruk, inklusive narkotikamissbruk och skadligt alkoholbruk.

ANDT kan kopplas samman med flertalet icke smittsamma sjukdomar. Hjärt- och kärlsjukdomar är en av dom vanligaste dödsorsakerna bland äldre i Sverige och antalet dödsfall i förtid kan minskas med minskat alkohol- och tobaksbruk. När man jobbar förebyggande med ANDT främjar vi även den psykiska hälsan och vice versa. Psykisk

ohälsa är en riskfaktor till skadligt bruk av ANDT medans ANDT- missbruk ofta leder till psykisk ohälsa.

Mål 12, Hållbar konsumtion och produktion

Genom minskad konsumtion av tobak kan vi minska antal tobaksplantage runt om i världen. Tobaksodling ger stora miljöskador i låginkomstländer genom bland annat skövling av skog för att skapa odlingsmark. Bönderna och deras familjers hälsa drabbas då man använder starka kemikalier för att skydda odlingarna från skadedjur och gifterna hamnar även i naturen vilket påverkar den biologiska mångfalden.¹

Mål 13, Bekämpa klimatförändringarna

En av det vanligaste skräpet i världen är cigarettfimpar. Fimparna läcker ut giftiga kemikalier i naturen och vatten. Många djur äter upp fimparna och både djur och natur förgiftas. 80 procent av allt skräp som finns i den svenska stadsmiljön består av tobaksrelaterade produkter².

Vingåkers gemensamma värdegrund

Allt arbete i kommunens organisation ska genomsyras av vår gemensamma värdegrund Våga, Ansvar, Respekt och Stolt. Detta gäller även i det förebyggande arbetet.

Här är exempel på hur ANDTS-förebyggande arbete ska genomsyras av vår värdegrund:

- Vi ska **våga** agera när vi misstänker att någon i vår närhet missbrukar eller skadas av att någon i deras närhet missbrukar ANDTS.
- Vi tar **ansvar** för att skydda barn som skadas av eget eller andras missbruk.
- Vi visar **respekt** för allas lika värde och integritet. Att bli bemöt med **respekt** är särskilt viktigt när man befinner sig i en utsatt situation.
- Var **stolt** över att vara en bra förebild för andra.

Vingåkers Avfallsplan

I Vingåkers avfallsplan har vi ett mål om minskad nedskräpning. Som tidigare nämnts står 80 % av skräp i städer av tobaksrelaterade produkter. Det finns inget som tyder på att Vingåkers tätort inte är befriad från nedskräpning av bland annat fimpar, cigarettpaket och snusdosor. Vi bör se över hur vi kan minska nedskräpningen av tobaksrelaterade produkter för miljön, hälsan och för att bibehålla en attraktiv stadskärna.

Barnkonventionen och mänskliga rättigheter

2020 blir barnkonventionen svensk lag. Barns rättigheter ska alltid tas i beaktning och det är därför särskilt viktigt att ha barnperspektivet med när vi verkställer våra

---

¹ Lecours et al, 2012. Environmental health impacts of tobacco farming: a review of the literature. *Tobacco Control Vol 21 No 2*: 191-196. Mars 2012

² Håll Sverige rent. *Värsta skräpet*. <https://www.hsr.se/fakta-om-skrap/samlade-fakta-om-skrap/varsta-skrapet-fimpen> (hämtad 2019-01-15)

handlingsplaner ute i verksamheten. Barn ska alltid komma i främsta rum vid alla beslut som berör barn. Barnkonventionen och övriga mänskliga rättigheter är en utgångspunkt som ska genomsyra allt arbete med ANDT.

Rökfri skoltid

Nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd

Relationen mellan barn och föräldrar fungera som både risk och skyddsfaktor när det kommer till beroendeproblematik. Därför är det viktigt att föräldrar får stöd i sitt föräldraskap och enligt barnkonventionen ska myndigheter och kommunen stötta föräldrar i sitt föräldraskap.

Nationellt folkhälsopolitiska mål

I juni 2018 antog riksdagen ett nytt övergripande mål för Sveriges folkhälsopolitik. Målen är åtta stycken och har tydlig fokus på jämlik hälsa:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Syftet med målen är att tydliggöra vilka bestämningsfaktorer som är avgörande för att uppnå en god och jämlik hälsa.

Vingåkers folkhälsopolicy

Vingåkers folkhälsopolicy har syfte att visa i vilken viljeriktning det övergripande folkhälsoarbetet ska utvecklas. Policyn identifierar tre fokusområden som är prioriterade områden inom folkhälsoarbetet i kommunen. Dessa fokusområden är: psykiska hälsa bland barn och unga, sysselsättning och utbildning. Utbildning och sysselsättning är en viktig förutsättning för att uppnå jämlik hälsa i samhället.

Regeringens strategi inom området psykisk hälsa

Regeringens strategi inom området psykisk hälsa 2016–2020 består av fem fokusområden. Förebyggande och främjande insatser, tidiga insatser, tillgängliga insatser, utsatta grupper, delaktighet och rättigheter, organisation och ledarskap³.

---

³ Nationell Samordnare inom området psykisk hälsa. *Regeringens strategi inom området Psykisk hälsa 2016-2020. Fem fokusområden fem år framåt.* http://samordnarepsykiskhalsa.se/wp-content/uploads/2016/08/psykisk_halsa_210x240_kort_se_webb.pdf

Liksom många andra arbetsområden inom folkhälsan är dessa fokusområden viktiga att prioritera. Detta gäller även i arbetet att förebygga missbruksproblematik. Genom arbete med förebyggande av psykisk ohälsa kan vi minska missbruksproblematik i samhället.

Nationell handlingsplan för suicidprevention

Missbruk är en riskfaktor för suicid, därför är ANDTS-förebyggande arbete en del av suicidpreventionen. Den nationella handlingsplanen för suicidprevention innehåller bland annat mål om minskad alkoholkonsumtion hos befolkningen.

Vingåkers strategi för suicidpreventivt arbete

Vingåkers strategi för suicidprevention bygger på den nationella handlingsplanen för suicidprevention. I kommunens strategi vill vi synliggöra de riskgrupper och riskfaktorer som finns för suicid. En riskgrupp och riskfaktor är beroendeproblematik och missbruk. Minskad alkoholkonsumtion hos befolkningen generellt, och arbete med att minska alkoholkonsumtion bland högriskgrupper för suicid, identifieras som en av åtgärderna som Vingåkers kommun ska jobba med för att förebygga suicid.

Tobacco Endgame

Länsstyrelser, kommuner och andra organisationer som ställt sig bakom och stödjer ”Tobacco Endgame - Rökfritt Sverige 2025” uppmanar att ett måldatum för utfasningen av rökning i Sverige sätts på nationell nivå.

Våren 2018 beslutade kommunstyrelsen i Vingåker att stödja ”Tobacco Endgame - Rökfritt Sverige 2025” och ansluter sig till dom cirka 200 organisationerna som vill fasa ut rökning i Sverige till fem procent eller lägre till år 2025.

Vingåkers Tobakspolicy

Som arbetsgivare vill kommunen erbjuda en bra arbetsmiljö för sina anställda och att hälsan bibehålls. Kommunen vill bidra till minskning av rökning i samhället i stort, och anställda ses som viktiga förebilder i kommunen. Vingåkers kommun har rökfri arbetstid inklusive kortare pauser. Arbetsgivaren erbjuder tobaksavvänjning till medarbetare och förtroendevalda. Ingen anställd får utsätta elever, brukare, kunder eller medarbetare för tobaksrök eller tobakslukt. Snus får inte finnas i kund-, vård-, brukar-, och elevnära situationer.

Tillsammans mot brott

“Tillsammans mot brott” är ett nationellt brottsförebyggande program. Trygghet och brottsförebyggande arbete är viktigt i ANDT-förebyggande arbete, både lokalt och nationellt. En förutsättning för det brottsförebyggande arbetet är att det finns en bra

samverkan mellan kommuner och andra aktörer. "Tillsammans mot brott" ger stöd för att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete⁴.

Lokalt samverkansavtal

Vingåkers kommun har ett lokalt samverkansavtal med polis med syfte att utveckla det arbete som kommun och polis kan göra tillsammans.

Det brottsförebyggande arbetet är en viktig del i det ANDTS-förebyggande arbetet. Många brott så som våldsbrott, rån eller övergrepp har någon koppling till ett missbruk av ANDTS. Det kan finnas ekonomiska motiv eller utfört på grund av bristande impuls kontroll eller aggressivitet kopplat till alkohol- eller drogpåverkan.

Tillsyn av tobak och alkohol

Tillsyn av alkohol och tobak görs på både på nationell och lokal nivå. Polisen och kommunen har gemensamt ansvar att kontrollera att tobaks-, e-cigarett och alkohollagens regler följs.

---

⁴ Regeringens skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program.*
<https://www.regeringen.se/49550c/contentassets/d0b212f61d0d49828e5e257f47e892ad/tillsammans-mot-brott--ett-nationellt-brottsforebyggande-program-skr.-201617126>

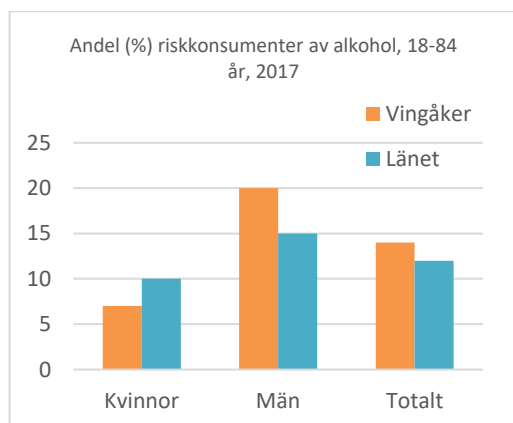
Bruk och konsekvenser för kommunen

Skador på grund av ANDTS drabbar även anhöriga till personer som missbrukar. Det kan innebära skador på foster, fysisk och psykisk misshandel, skadegörelse, trafikolyckor, mord och det påverkar den psykiska hälsan hos anhöriga och närstående.

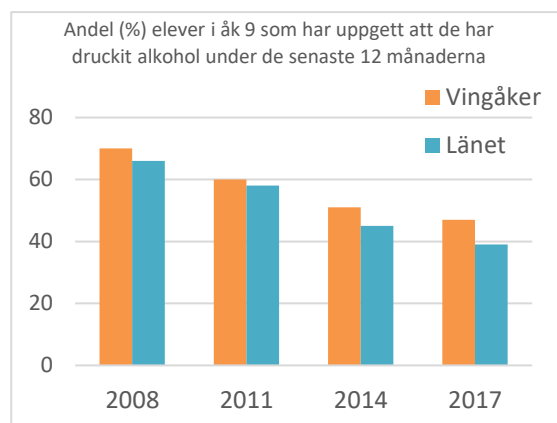
Alkohol

Alkohol skattas som den tredje största riskfaktorn bakom ohälsa och för tidig död. Unga vuxna löper störst risk för dödsfall och ohälsa relaterat till alkohol. Det är ett mönster man finner i hela världen. I medelåldern och bland äldre finns det en översjuklighet orsakad av alkohol. Det är oftast kroniska sjukdomar som uppkommit av flera års överkonsumtion av alkohol. Berusning är en bakomliggande orsak till många direkta fysiska skador så som våldsbrott, drunkningar, bränder, fall och trafikolyckor. Riskabel konsumtion av alkohol är en riskfaktor till Sveriges största folksjukdomar: cancer, hjärt-kärlsjukdomar och diabetes. Dessutom är alkohol giftigt för kroppens vävnader och organ⁵.

I Sverige har riskfull alkoholkonsumtion bland vuxna minskat och Vingåker följer den trenden. Elever som gick i årskurs 9 i Vingåker som har uppgett att de druckit alkohol de senaste 12 månader har också minskat visar undersökningen Liv & hälsa ung från 2017.

Källan: *Hälsan i Södermanland 2017, Region Sörmland*

Källa : *Liv & hälsa ung 2008-2017*

⁵Systembolaget, 2017. *Alkoholrapporten 2017*.

https://www.omsystembolaget.se/globalassets/pdf/alkoholproblematik/alkoholrapporten_2017.pdf

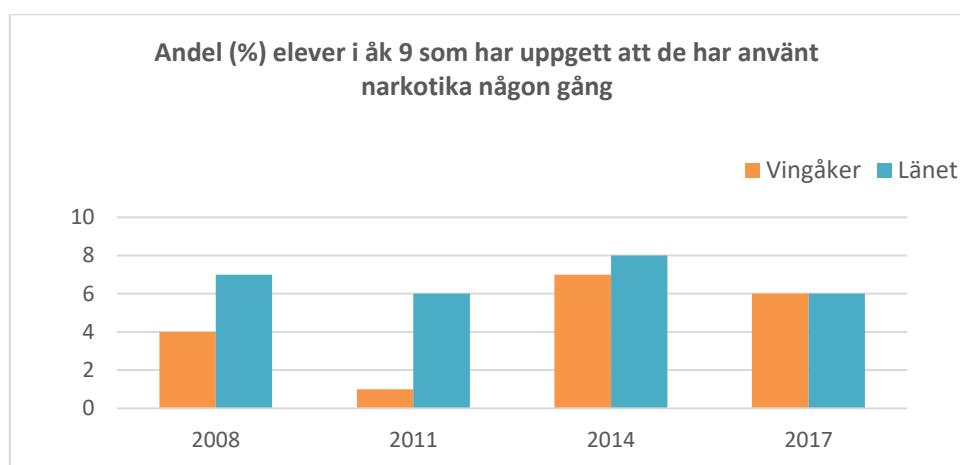

Narkotika

Narkotikabruk ökar risken för skador både medicinskt och socialt. Sjukligheten och dödligheten är mycket större bland narkotikaanvändare jämfört med övriga befolkningen. Skador av narkotika kan uppkomma akut eller efter en tid av bruk. Detta kan variera beroende på vilket slags substans som brukas ⁶.

Cannabis är den vanligaste illegala drogen som används. Cannabisbruk är ett område som inte forskats på under lika lång tid som alkohol och tobak. Studier visar dock att unga personers hjärnor är mer sårbara för cannabis än hos vuxna. En tidig debut och ett regelbundet och omfattande bruk av cannabis kan störa den normala utvecklingen av hjärnan. Forskning har visat att cannabisbruk kan leda till försämrade kognitiva funktioner, beroendeutveckling och ökad risk för psykotiska symtom, till exempel schizofreni. Cannabisbruk som påbörjat i tidig ålder har kopplingar till lägre utbildningsnivå, problem med skofrånvaro, arbetslöshet, lägre inkomst och bruk av andra droger⁷.

2017 uppgav 6% av eleverna i åk. 9 att dom använt narkotika någon gång, vilket är samma resultat som länet i snitt.

Källa : Liv & hälsa ung 2008 - 2017

⁶ Folkhälsomyndigheten, 2017. *Narkotikabruk och hälsa*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/narkotikabruk-och-halsa> hämtad 2019-03-15

⁷ Folkhälsomyndigheten, 2017. *Hälsomässiga och sociala effekter av cannabisbruk*. Artikelnummer 00062-2017 <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/0ec13c7b945949b0a5dec5e5e3938d77/halsomassiga-sociala-effekter-cannabisbruk-00062-2017-webb.pdf>

Dopning

Dopning är den otillåtna användningen av medel för att höja den fysiska prestationsförmågan. Det största problemet inom dopning är användningen av anabola androgena steroider (AAS). Den illegala användningen av dopningsmedel i Sverige försörjs till största del av preparat som smugglats in i landet⁸.

Anledningen till att en person börjar bruka dopningsmedel ser olika ut. Studier visar att det ofta är personer som är risktagare. Framförallt finns det tre grupper man kan dela in dopningsanvändare i: idrottsmän, esteter eller våldsverkare. Idrottsmän var den ursprungliga gruppen som började använda medel för att prestera bättre. Esteter använde medlet i första hand för kosmetiskt syfte och för att närma sig ett skönhetsideal som man strävar efter. Våldsverkare vill uppnå fysisk och psykisk förändring så som styrka och kropps nivå i syfte att slåss och ge ett skrämmande intryck. En användare av dopningsmedel kan tillhöra en eller flera grupper eller använda medlet för andra syften så som att bli berusad, höja upplevelsen från andra droger eller uppleva en mental förändring. Dopning förekommer mest frekvent i åldrarna 18-34. Bland dom som brukar är debutåldern runt 18-22 år⁹.

Studier har visat att det finns fler som använder AAS bland dom som använder kosttillskott. Detta tror man beror på att syftet av användningen ofta är detsamma och att man väljer att gå över till AAS när kosttillskotten inte längre ger den effektökning man önskar. Användning av kosttillskott kan även leda till att man, utan att veta om det, får i sig AAS då man, efter stickprov, funnit att flera kosttillskott har varit kontaminerat med AAS utan att redovisa det på innehållsförteckningen⁸.

Brukandet ökar risken för högt blodtryck, åderförkalkning, hjärtinfarkt, stroke, blodproppar i lungorna och levercancer. Vid överdos av AAS kan det leda till akut död. Psykiska bieffekter är försämrat omdöme, förlust av impuls kontroll vilket kan leda till oprovocerade raseriutbrott. Aggressivitet och paranoia kan utvecklas och det är vanligt med snabba humörsvingningar⁸.

Tobak

Dödlighet på grund av rökning påverkas av när individen börjar röka. En tidig debut ökar risken, och inte bara genom längre exponeringstid jämfört med den som börjar röka senare. Det finns ungefär 53 sjukdomar som är relaterade till rökning. Av dessa finns det 4 stora folksjukdomar: lungcancer, KOL, hjärtinfarkt och stroke. Många som röker drabbas av dessa folksjukdomar. Exempel på andra rökrelaterade sjukdomar är cancer i flertalet olika organ, olika hjärt- och kärlsjukligheter, olika lungsjukdomar, sjukdomar

---

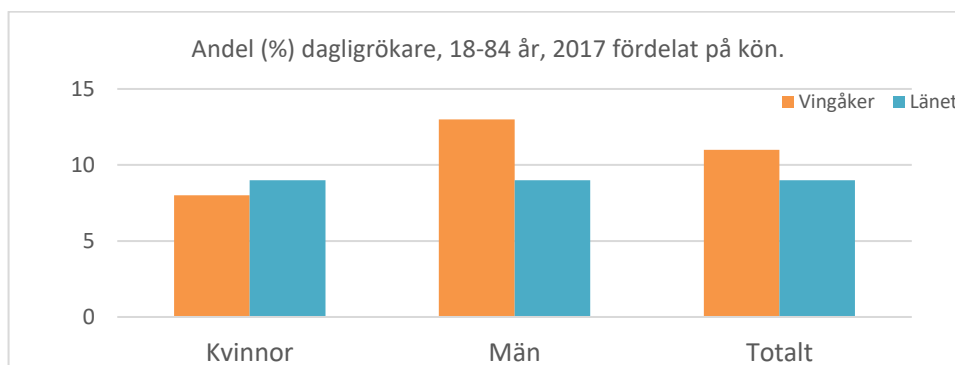
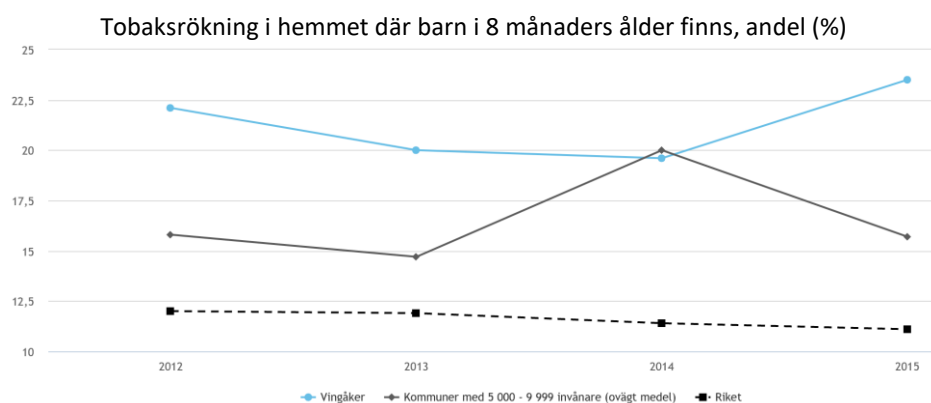
⁸ Statens folkhälsoinstitut, 2011. *Dopning i samballet – Vad? Hur? Vem? Varför?*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/7f85bcb5ad3e47729f9cc34027b015a6/dopning-i-samballet.pdf.pdf>

⁹ Statens folkhälsoinstitut, 2009. *Dopningen i Sverige- en invertering av utbredning, konsekvenser och åtgärder.*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/afa590005b534414b624355c5320af19/r2009-15-dopningen-i-sverige.pdf>

i matspjälkningsorganen, reproduktions- och graviditetsåkommor och fosterskador. Rökning skadar inte bara rökarna själva utan också personer i deras närhet. Nyfödda barn som utsätts för tobaksrök kan få andningsstörningar som i värsta fall kan leda till plötslig spädbarnsdöd¹⁰.

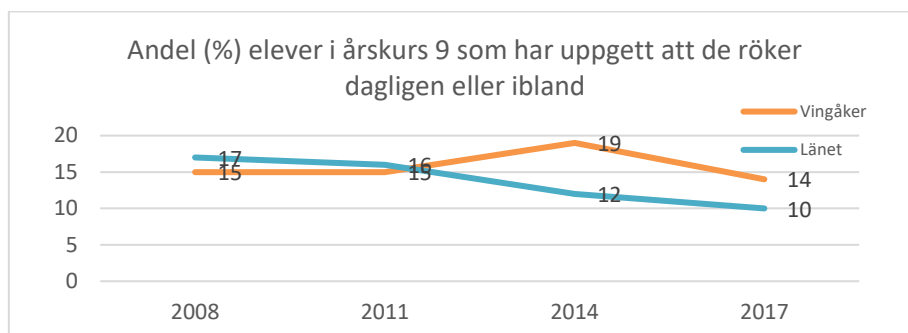

Nio av tio av de som röker började innan de fyllt 18 år. Sedan 1994 har det varit förbjudet att röka på skolgårdar i grundskolan och gymnasieskolor i syfte att skydda barn mot rök och minska hälsoriskerna. I december 2017 gjordes en kartläggning på högstadier och gymnasieskolor i Sörmland. På 71% av skolgårdarna i Sörmlands länet fanns det spår av rökning, vanligaste fynden var fimpas och cigarettpaket. I Vingåker besöktes två grundskolor och man fann spår av rökning på samtliga¹¹.

¹⁰ Socialstyrelsen, 2014. *Registeruppgifter om tobaksrökningens skadeverkningar*.

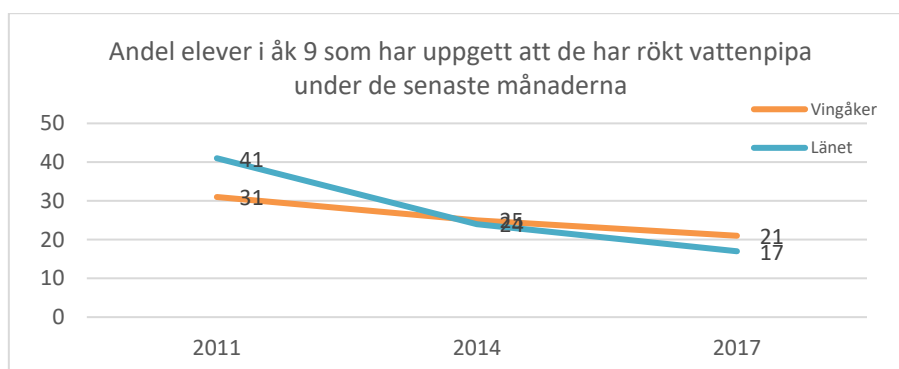
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19371/2014-3-4.pdf>

¹¹ Mikael Lindqvist, 2018. Länsstyrelsen Södermanlands län. *Barns rätt till rökfri skolgård klaras inte på sju av tio skolgårdar i länet*.

Källa : Liv & hälsa ung 2008- 2017

Vattenpipa är minst lika farligt som vanliga cigaretter. Traditionen att röka vattenpipa är vanlig i Mellanöstern, Asien, Afrika och Indien. Det anses vara en social aktivitet som är mysig och avslappnande. Tobaken i vattenpipor är ofta smaksatt med olika essenser som kan smaka allt ifrån karamell till frukt eller örter. Smakerna kamouflerar tobakssmaken och lukten vilket har lett till att många tror att vattenpipor är ofarlig. När man analyserat röken från vattenpipa har man funnit att det innehåller lika mycket kolmonoxid, tjärn, tungmetall och cancerframkallande ämnen som röken från cigaretter¹².

Källa : Liv & hälsa ung 2011-2017

Med introduktionen av e-cigaretten har risken för nikotinförgiftning ökat. Nikotinvätskan till e-cigaretter har en hög koncentration av nikotin vilket kan vara livsfarligt att få i sig. I Sverige har rapporterna av förgiftning på grund av e-cigaretter

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e09f621636c84402715a0f/1527601780302/Barnens%20r%C3%A4tt%20till%20r%C3%B6kfri%20skolg%C3%A5rd%20klaras%20inte%20p%C3%A5%20sj%C3%A5%20tio%20skolg%C3%A5rdar%20i%20r%C3%A4net.pdf>

¹² Region Gotland. ”Myten om vattenpipor. <https://www.gotland.se/71563>

ökat¹³. Antalet samtal till giftinformationscentralen angående barn som förgiftats av nikotin från e-cigarett har ökat¹⁴.

Spel om pengar

Precis som andra missbruk kan spelproblem medföra allvarliga konsekvenser, inte bara för personen med missbruket utan också personer i omgivningen. Det är ett missbruk som kan leda till psykiska, fysiska, sociala och ekonomiska konsekvenser. Barn är särskilt utsatta om dom tvingas växa upp i en familj med spelproblem¹⁵.

Spelproblem är ett folkhälsoproblem. Ungefär två procent av befolkningen har spelproblem och 31 000 av dessa har allvarliga problem. Anhöriga lever ofta med konsekvenserna i form av dålig ekonomi, konflikt, stress och psykisk ohälsa. Konsekvenserna för personer med spelproblem och deras anhöriga liknar konsekvenserna för personer med alkoholproblematik¹⁶.

---

¹³ Tobaksfakta, 2015. *Sådana är nikotinets alla effekter på kroppen*. http://www.tobaksfakta.se/wp-content/uploads/2015/11/Om-nikotin.ny_.pdf

¹⁴ Giftinformationscentralen, 2019. *Fler förgiftas av nikotinvätskor till e-cigarett*. Pressmeddelande hämtad 2019-03-14. <https://giftinformation.se/aktuellt/pressmeddelande-e-cigarett/>

¹⁵ Folkhälsomyndigheten, 2018. *"Spelproblem påverkar både spelare och närstående negativt"*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f3cabb24b7924bbb9f92b1c6a0a8b8b3/spelproblem-paverkar-bade-spelaren-narstaende-negativt.pdf>

¹⁶ Folkhälsomyndigheten, 2017. *"Spel om pengar är en folkhälsofråga"*. https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/4f3d1175836843398dd7c9915f3b50e7/spel_om_pengar_folkhalsofraga.pdf

Målen

Vingåker kommuns mål för arbetet med ANDTS är samma som målen i den nationella och regionala strategin förutom det sjätte målet vilket handlar om spel om pengar. Nedan presenteras dessa mål och kortfattad information om varför det är viktigt att vi på lokal nivå arbetar mot dessa mål.

Mål 1

Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska.

Tillgänglighetsbegränsning är grunden till minskning av konsumtion av alkohol, narkotika, doping och tobak. Kommunens tillsynshandläggare har därför en betydande roll i det ANDT-förebyggande arbetet. Personalresurser, kompetens och metodutveckling är viktiga för att arbetet ska vara effektivt. Från och med 1 juli 2019 har behovet av tillsyn ökat då en ny tobakslag trätt i kraft.

Det generella brotts- och ANDT-förebyggande arbetet bedrivs på många håll i samhället, i skolor, på fritidsgårdar, i bostadsområden och i ideella organisationer. Arbetet kan handla om att öka kunskap inom demokrati, medborgarskap, vägen till inflytande, källkritik och förståelse för hur propaganda och manipulation fungerar och att stärka föräldrar och föräldranätverk. Om unga känner mer tillit och gemenskap kan det stärka och göra individer mindre mottagliga för en kriminell livsstil och/eller missbruk.

Mål 2

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska.

Att klara skolan med godkända betyg är den enskilt viktigaste faktorn för ett barns framtida hälsa. Skolan kan även vara en viktig aktör i det preventiva ANDT-arbetet genom undervisning om risker. Genom skolan kan man även nå föräldrar då föräldrars inställning har stor betydelse för om barn väljer att dricka alkohol eller inte. För att motverka langning är det viktigt att rikta insatser mot föräldrar och äldre syskon och vänner.

Cannabis är den narkotika som missbrukas mest i Sverige, särskilt bland unga. Det finns kopplingar mellan cannabisbruk i tidig ålder och lägre utbildningsnivå, skolfrånvaro, arbetslöshet, lägre inkomst och större behov av ekonomiskt stöd samt bruk av andra droger.

Mål 3

Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska.

Kommunen kan bidra till att förhindra att individer utvecklar riskabla levnadsvanor genom tidig upptäckt och stöd. Anhörigstöd kan minska risken att familj och närstående drabbas negativt. Elevhälsan är en viktig arena för att nå unga.

Dopning är ett växande problem i Sverige och konsumtion av dopningsmedel är vanligast bland män 18–24 år. Dopning har kopplingar till aggressivt beteende och våld. Konsumtionen motiveras ofta av estetiska själv och det är därför viktigt att arbeta med att förändra stereotypiska ideal kring maskulinitet i samhället.

Mål 4

Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet.

Kommunen har tillsammans med landstinget ansvar för vård och stöd till personer med missbruk och beroendeproblematik. Att ha en helhetssyn med samordnade insatser är av stor vikt och gagnar individen, anhöriga och samhället i stort.

Det är viktigt att arbeta för jämställd- och jämlikhet i vården och att alla ska ha samma möjlighet att ha inflytande på verksamheten.

Mål 5

Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska.

Sörmland tillhör de län som har högst andel barn 0-4 veckors ålder som utsätts för rök i hemmet. Barn som utsätts för passiv rökning i tidig ålder riskerar i högre grad att utveckla luftvägsinfektioner och öroninflammationer, och de behöver oftare sjukhusvård än barn som inte utsätts för tobaksrök. Risken för att barn drabbas av plötslig spädbarnsdöd ökar om föräldrarna röker. Konsekvensen av ANDT-bruk drabbar inte bara brukaren utan också personer i omgivningen. Barn som växer upp i hem med missbruk av alkohol har en stor överrisk för självmord, olyckor och våld och eget alkohol- och narkotikamissbruk i vuxen ålder. Dödlighet på grund av narkotika är hög bland unga i Sverige. Det är viktigt att tidigt uppmärksamma och fånga upp riskbruk och beroende bland blivande föräldrar, samt uppmärksamma och erbjuda lämpligt stöd till flickor och pojkar som föds med skador till följd av ANDT, eller som växer upp i familjer med missbruk eller bristande omsorg, inklusive förekomst av våld som har koppling till alkohol eller narkotika, utifrån deras förutsättningar och behov.

Mål 6

Vingåkers kommun ska arbeta med att hitta metoder för att utveckla det lokala förebyggande arbetet mot spelmissbruk, samt arbeta med att öka kunskapen om spelmissbruk, både bland kommunens anställda och invånare.

Vissa faktorer öka eller minskar sårbarheten hos individer och grupper. Det är effektivare att arbeta med att stärka människors skyddsfaktorer, så som ekonomisk och social trygghet, snarare än att bara fokusera på att ta bort riskerna. Barn med föräldrar med spelproblem är särskilt utsatta. Föräldrarna kan få svårt att ta hand om sina barn på ett bra sätt. Det är viktigt att både föräldrarna och barnen får stöd.

Det är många ungdomar som spelar om pengar och det ökar risken för att man får spelproblem som vuxen. Det är viktigt att skjuta upp speldebuten genom att skapa spelfria miljöer och begränsa marknadsföringen.